

УДК 159.9

Н. Буняк докт. психол. наук, проф.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ПРОБЛЕМИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

N. Bunyak, Dr. Prof.

THE PROBLEM OF YOUTH EMPLOYMENT IN UKRAINE

Значні зміни в українській економіці, зокрема її переорієнтація на інноваційну модель розвитку, в останні роки зумовила значне зростання попиту на освітні послуги та відповідне збільшення обсягів прийому до вищих навчальних закладів. Щороку зростає й чисельність випускників ВНЗ, які вперше виходять на ринок праці. Такі молоді дипломовані фахівці, з відповідним рівнем професійно-освітньої підготовки, очікують працевлаштуватися за фахом на роботу, яка б відповідала їхнім вимогам. Успішне працевлаштування висококваліфікованої молоді – це вдалий старт у кар'єрному становленні особистості. Водночас, за умов незбалансованості попиту та пропозиції робочої сили, недостатньої дієвості механізмів сприяння зайнятості молоді, невідповідності рівня освітньо-фахової підготовки частини випускників ВНЗ запитам ринку праці та деколи завищеними вимогами до них з боку роботодавців, виникають значні проблеми у процесі працевлаштування. Як наслідок, замість здійснення трудової діяльності за отриманою спеціальністю майже половина випускників ВНЗ щорічно перебувають у пошуках бажаного робочого місця. Відсутність перспектив працевлаштування загострює взаємовідносини у молодіжному середовищі і, як наслідок, може призвести до соціальної дезадаптації та особистісної деструктивної поведінки.

За останні роки в Україні спостерігається тенденція до збільшення кількості та глибини наукових досліджень з проблем молодіжного ринку праці. Обґрунтування методологічних підходів дослідження молодіжного ринку праці, аналіз чисельності і складу молоді на регіональних ринках праці, визначення чинників, які впливають на зайнятість молоді, аналіз тенденцій економічної активності молоді України, а також з'ясування причин її незайнятості здійснено у працях В. Онікієнка, Л. Ткаченка, В. Кравченка, Е. Лібанової та ін. Результати порівняльного дослідження, здійсненого Державним інститутом розвитку сімейної та молодіжної політики під керівництвом О. Белишева, засвідчують позитивну тенденцію щодо становища молоді на ринку праці, ніж в період у перші роки незалежності. Водночас, серед наявних проблем найактуальнішими є незбалансованість ринку праці, невідповідність між отриманою освітою та потребами ринку праці, проблеми з пошуком першого робочого місця після закінчення навчальних закладів, орієнтації на міграцію з метою працевлаштування тощо. Серед актуальних проблем у працях О. Балакіревої, О. Валькованой, М. Сакади, О. Семашка, Є. Суїменка, та ін. велику увагу приділяють вивченню соціальних проблем працевлаштування молоді. Взаємні запиту та очікування між роботодавцями та потенційними працівниками у процесі працевлаштування стали предметом дослідження для російських дослідників Е.М. Аврамова, И.Б. Гурков, Т.Л. Клячко та ін. Вони ґрунтовно дослідили уявлення російського роботодавця про підготовку кадрів на різних рівнях системи професійної освіти і наявність тих компетенцій, якими повинні володіти працівники, а також уявлення потенційних працівників, котрі ще навчаються, стосовно вимог роботодавців та можливості їх реалізації в межах наявної системи професійної освіти.

Найсистемніше особливості компетентісного підходу в освіті були дослідженні в рамках європейського проекту "Tuning". За результатами опитування, випускники на

перше місце поставили знання іноземної мови, на друге – елементарні навички роботи на комп'ютері, на третє – прихильність до етичних цінностей, істотно не збіглися результати ранжування важливих компетенцій для молодих фахівців з боку роботодавців. Потреба поглибленого соціологічного аналізу проблеми працевлаштування випускників ВНЗ зумовлена сучасним станом та тенденціями змін на молодіжному ринку праці. Реалізація цього завдання стає ще складнішим через відсутність задовільної соціологічної концептуалізації поняття "працевлаштування".

Працевлаштування — це система організаційних, економічних і правових заходів, направлених на забезпечення трудової зайнятості населення. У широкому значенні працевлаштування об'єднує всі форми трудової діяльності, що не суперечать законодавству, включаючи самостійне забезпечення себе роботою, в тому числі індивідуальну трудову діяльність, підприємництво, фермерство тощо. До основних чинників, що впливають на успішність процесу працевлаштування, віднесено стан та тенденції розвитку молодіжного ринку праці; знання, вміння та навички, а також мотивація працівників, інші особистісні властивості, необхідні для успішного працевлаштування, досвід роботи, стереотипи свідомості щодо функціональних та посадових обов'язків тощо. Варто звернути увагу на тенденцію престижних професій, ринок праці спеціалістами яких перенасичений. Сьогодні важко знайти роботу юристам, економістам, менеджерам та подібних фахівців. Тому молоді представники цих спеціальностей, які недавно закінчили вищий навчальний заклад, змушені масово перекваліфіковуватись, оскільки роботодавці не мають бажання брати у штат людину без досвіду роботи, тому що знають, що українські вузи готують спеціалістів з високою теоретичною базою, але з не достатньою практичною підготовкою. Студенти заочної форми навчання мають значні переваги, оскільки можуть одночасно працювати і навчатись, а на основі роботи набувати практичних вмінь.

Також якщо розглядати демографічну структуру ринку праці України, то можна зауважити, що молодь працездатного віку становить третю його частину. Це є істотний чинник для занепокоєння, оскільки країна гальмує свій розвиток, не використовуючи важливий ресурсний потенціал. На основі цих проблем варто активізувати певні чинники, які сприяли б розширенню можливостей молоді для реалізації своїх планів, тобто проявити себе як особистість. Оскільки однією з головних причин безробіття молоді є неможливість працевлаштуватися після закінчення навчання, то державна молодіжна політика має формуватися з урахуванням інформації щодо прогнозу пропозиції робочої сили згідно з потребами роботодавців. На наш розсуд, потрібно вжити заходи, які забезпечили б ширшу обізнаність молодих людей у різних професіях і в решті спрямувати людину в "правильне русло". У цьому аспекті значну роль відіграє запровадження державних програм підтримки молоді, стимулюючи цим самим творчу активність. Варто також активно залучати засоби масової інформації та інтернет-ресурси, які сьогодні є основними комунікативними засобами. Це забезпечить вищий рівень поінформованості та допоможе людині визначити напрямок, в якому вона прагне надалі працювати і реалізувати себе, при цьому користь буде не лише для неї, а й для розвитку країни.

Варто врахувати те, що вищі навчальні заклади у високорозвинених країнах, які не можуть гарантувати працевлаштування більше ніж 70 % випускникам, позбавлені державного фінансування. В Україні такий шлях вирішення проблеми є також досить доцільним. І для того, щоб остаточно проявити себе як держава з ринковою економікою, сьогодні перед Україною постало завдання у забезпеченні робочим місцем кожного, хто до цього прагне, з числа молоді.